

**Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна
академія ім. Тараса Шевченка**

**Громадська організація
«Волинські культурні ініціативи»**

ISSN 2311-262X

КРЕМЕНЕЦЬКІ КОМПАРАТИВНІ СТУДІЇ

ВИПУСК XI

2021

Кременецькі компаративні студії: [науковий часопис / ред.: Д. Чик, О. Пасічник].
2021. Вип. XI. 250 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Денис Чик, д. філол. н., професор, професор кафедри іноземних мов і методик їх навчання Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка (головний редактор, науковий редактор);

Олена Пасічник, к. філол. н., доцент, доцент кафедри української мови і літератури та методики їх навчання Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка (заступник головного редактора, відповідальний редактор);

Наталія Воронцова, к. філол. н., доцент, завідувач кафедри іноземних мов і методик їх навчання Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка;

Тетяна Семенін, к. філол. н., доцент, доцент кафедри іноземних мов і методик їх навчання Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка;

Ольга Чик, к. філол. н., доцент, вчитель німецької мови Кременецького академічного ліцею імені У. Самчука Кременецької міської ради Тернопільської області;

Анатолій Янков, к. філол. н., доцент, доцент кафедри іноземних мов і методик їх навчання Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка;

Наталія Янусь, к. філол. н., викладач кафедри іноземних мов і методик їх навчання Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка;

Надія Данік, асистент кафедри іноземних мов і методик їх навчання Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка;

Ірина Ульячак, лаборант кафедри іноземних мов і методик їх навчання Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка (технічний редактор);

Наталія Колодійчук, секретар кафедри іноземних мов і методик їх навчання Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка (відповідальний секретар).

РЕДАКЦІЙНА РАДА

Кшиштоф Вечорек, д. філософ. н., професор, завідувач кафедри логіки і методології мови (Сілезький університет в Катовіцах, Республіка Польща);

Сільвестрас Гайжюнас, д. гуманітарних н., доцент (Балтоскандинавська академія, м. Паневежіс, Литовська республіка);

Олександр Глотов, д. філол. н., професор, професор кафедри іноземних мов і методик їх навчання (Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка, Україна);

Вікторія Зарва, д. філол. н., професор, професор української та зарубіжної літератури і порівняльного літературознавства (Бердянський державний педагогічний університет, Україна);

Іван Зимомря, д. філол. н., професор, завідувач кафедри теорії та практики перекладу (Ужгородський національний університет, Україна);

Ольга Куца, д. філол. н., професор, професор кафедри теорії і методики української та світової літератури (Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка, Україна);

Ігор Лімборський, д. філол. н., професор, завідувач кафедри теорії і практики перекладу та іноземних мов (Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблізова, м. Черкаси, Україна);

Наталія Пахсарян, д. філол. н., професор, професор кафедри історії зарубіжної літератури (Московський державний університет імені М.В. Ломоносова, Російська Федерація);

Борис Шалагінов, д. філол. н., професор, професор кафедри літературознавства (Національний університет «Києво-Могилянська академія», Україна).

Часопис індексується у міжнародній наукометричній базі **Index Copernicus International**.

Адреса редакції: вул. Ліцейна, 1, каб. 55, м. Кременець, Тернопільська область, Україна, 47003.

Сайт часопису: www.kremenets-comparative-studies.webnode.com.ua

E-mail: comparative_studies@ukr.net

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ

ПОРІВНЯЛЬНОГО ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА

Т.В. Белімова
ЖІНОЧІ СОЦІАЛЬНІ РОЛІ В ПАРАДИГМІ КУЛЬТУРНОЇ
ПАМ'ЯТІ.....7

П.В. Білоус
ОБРАЗИ УКРАЇНСЬКОЇ МЕТАФІЗИЧНОЇ ПОЕЗІЇ У КНИЗІ ДУ-
ХОВНОЇ ЛІРИКИ «СПАС» ІГОРЯ ПАВЛЮКА.....16

Э.Э. Гарагёзова
ДЕКОНСТРУКЦІЯ АРХЕТИПИЧЕСКИХ МОТИВОВ И КАНО-
НИЧЕСКИХ ТЕКСТОВ В АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ ПОСТМОДЕРНИСТ-
СКОЙ ПРОЗЕ.....24

Т.В. Дзись, Г.С. Дзись, А.П. Катериняк
ПРОЗОВА МІНІАТЮРА В КОНТЕКСТІ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧОЇ
ЖАНРОЛОГІЇ.....32

О.В. Казанова
ПОЛЬСЬКИЙ МОДЕРНІЗМ І ТВОРЧІСТЬ В. СТЕФАНИКА: АС-
ПЕКТИ ДІАЛОГУ ТА ХУДОЖНЬОЇ РЕЦЕПЦІЇ.....41

І.М. Комінярська, О.В. Пасічник
ПОЕТИЗАЦІЯ ХУТОРА ЯК «РОДИННОГО ГНІЗДА» В ПОВІСТІ
БОРИСА ХАРЧУКА «У ДОРОЗІ» ТА В РОМАНІ УЛАСА САМЧУКА
«МОРОЗІВ ХУТІР».....49

Т.М. Конєва
ОСОБЛИВОСТІ КОНФЛІКТУ Й ХАРАКТЕРУ У ДРАМАХ
Г. ІБСЕНА «ЛЯЛЬКОВИЙ ДІМ» І В. ВИННИЧЕНКА «ЧОРНА ПАНТЕ-
РА І БЛИЙ МЕДВІДЬ»: КОМПАРАТИВНИЙ АСПЕКТ.....55

Т.В. Ліхтей ДО ПИТАННЯ ПРО РЕЦЕПЦІЮ СЛОВАЦЬКОЇ ПОЕЗІЇ НА УКРАЇНСЬКИХ ТЕРЕНАХ: АНТОЛОГІЇ ТА ЗБІРНИКИ ПЕРЕКЛА- ДІВ.....	64
Ю.Р. Матасова ПОЕТИЧНЕ СЛОВО МУЗИКАНТКИ: ТОРІ ЕЙМОС ТА ЇЇ ПІ- СЕННА ЛІРИКА.....	74
Ю.Ю. Полякова ОБРАЗ АВТОРА В МЕМУАРАХ В.ХОДАСЕВИЧА І М. ЦВЕТАЕВОЙ.....	87
М.С. Софиева ТЕМА РЕВОЛЮЦІЇ В ЮЖНОМ АЗЕРБАЙДЖАНЕ КАК ПРО- ЯВЛЕНИЕ ПРОБЛЕМЫ НАЦИОНАЛЬНОГО САМОСОЗНАНИЯ В АНГЛИЙСКОЙ И АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ ЛИТЕРАТУРАХ ІІ ПОЛО- ВИНЫ ХХ ВЕКА.....	95
A. Trzeźniewska-Nowak DWA OBLCZA JEDNEGO MIASTA – BOLESŁAW PRUS I SZALOM ASZ WOBEC KAZIMIERZA DOLNEGO.....	107

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ

ЗАГАЛЬНОГО ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА

Н.О. Медвідь ФРАНЦУЗЬКА ПОЕТИЧНА ГРУПА «ПАРНАС»: ЛЮБОВ ДО КРАСИ ТА ІСТИНИ.....	120
М. Эльясова-Раджабова ВЛИЯНИЕ ВОЙНЫ НА СУДЬБЫ ЛЮДЕЙ В ПОВЕСТИ РАМИ- ЗА РОВШАНА «БОЛЬ».....	129

**СУЧАСНІ КОМПАРАТИВНА ЛІНГВІСТИКА І ПЕРЕКЛАД
ДОЗНАВСТВО: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ**

- Н.Ф. Зайченко, О.Л. Паламарчук**
СОПОСТАВИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ДВУХ УКРАИНСКИХ ПЕРЕВОДОВ СТИХОТВОРЕНИЯ МАРИНЫ ЦВЕТАЕВОЙ «ТОСКА ПО РОДИНЕ! ДАВНО...» В ЗЕРКАЛЕ СТРАТЕГИИ ПЕРЕВОДА.....137
- О.М. Молчанова**
ОСОБЛИВОСТІ ОБРАЗНОСТІ НАЗВ КОМАХ (на матеріалі слів-символів і фразеологізмів французької, англійської, російської та української мов).....151
- С.О. Царьова, Д.І. Курочкіна**
ЛЕКСИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В ПЕРЕКЛАДІ ПАТЕНТНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ.....161
- Д.Ч. Чик, Т.С. Сеєгин**
МАНІФЕСТАЦІЯ КОНЦЕПТУ ГІБРИДНА ВІЙНА У СВІДОМОСТІ МОВНОЇ ТА МОВЛЕННЕВОЇ ОСОБИСТОСТІ.....168
- О.В. Шарагіна**
ПОЕТИЧНИЙ ПЕРЕКЛАД ВІРШОВОЇ СПАДЩИНИ АБАЯ КУНАБАСВА У ТВОРЧОСТІ «ТИХИХ ЛІРИКІВ».....182
- L. Mockuvienė, L. Selmistraitis**
ENGLISH AND LITHUANIAN IDIOMS WITH DISABILITY RELATED WORDS: A CONTRASTIVE STUDY.....190
- Н.В. Onyshchak, Ye.V. Popovych**
LEXICAL SEMANTIC MODELLING IN CROSS-LINGUISTIC PERSPECTIVE.....206

СУЧАСНІ МЕТОДИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ

НАВЧАННЯ ЛІТЕРАТУР І МОВ

С.І. Сафарян
ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ З
УРАХУВАННЯМ ОСНОВНИХ ПРИНЦИПІВ РЕЦЕПТИВНОЇ ЕСТЕТИ-
КИ.....214

D. Babušytė
DIDAKTISCHE ÜBERLEGUNGEN ZUM KOMPARATIVEN AN-
SATZ DER PHRASEMVERMITTLUNG IM UNTERRICHT DEUTSCH
ALS FREMDSPRACHE.....225

K. Jakubowska-Krawczyk, M. Zambrzycka
DYDAKTYKA LITERATURY UKRAIŃSKIEJ W POLSCE
(PRZYKŁAD KATEDRY UKRAINISTYKI UNIWERSYTETU
WARSZAWSKIEGO).....235

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....248

script, described in the novel “The Incomplete Manuscript”, represents its own deconstructive version of the epic “Kitabi-Dada Korkut”. The deconstruction of the epic “Kitabi-Dada Gorgud” in Kamal Abdulla’s novel “The Incomplete Manuscript” provides the canonization of the text of the epic and the reference to the original text. Although the “Koroglu” epos was deconstructed in various aspects in Ilgar Fahmi’s “Chanlibel Fox” trilogy, the main idea of the epic and national-cultural values remained untouched. Thus, the trilogy does not negate the national-cultural text, but simply represents a new deconstructive variation. In our opinion, the deconstructive presentation of archetypal plots in postmodern literature in this way, while preserving the main idea and essence, plays an important role in the promotion of classical literature, archetypal plots and their transmission to the younger generation.

Keywords: deconstruction, postmodern, epic, novel, archetype, canonization.

kkc

Т.В. Дзись, Г.С. Дзись, А.П. Катериняк

ПРОЗОВА МІНІАТЮРА В КОНТЕКСТІ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧОЇ ЖАНРОЛОГІЇ

У сучасному літературному процесі чітко окреслюється тенденція до пошуку нових аспектів у вже традиційних формах. Зокрема, особливої уваги заслуговує жанр малих форм з його великими потенційними можливостями, властивою йому гнучкістю та пристосованістю до складних ідейних і творчих завдань. Сьогодні представники різних національних літератур дедалі частіше вдаються до жанру прозової мініатюри, пропонуючи увазі квапливих читачів калейдоскоп етюдів, миттєвих спогадів-фотознімків про дитинство, про сім'ю, про прикмети повсякденності, інші дрібні радощі життя, що наповнюють ці тексти особливим філософським сенсом. Першорядне місце в розвитку цього жанру займає письменство Сполучених Штатів Америки зі своїм самобутнім «short short story», а також Великобританії та інших англomовних країн. Дедалі більше естетика лаконічності проникає і у франкомовну літературу. Жанр мікропрози не залишив байдужими і українських та російських митців. Отож цілком закономірно можна говорити про те, що прозова мініатюра сьогодні активно функціонує, більше того – переживає своє друге народження (фазу активного відродження).

У літературних студіях ХХ ст. уже існують деякі напрацювання у сфері теорії жанру малих форм. У Сполучених Штатах Америки питання теорії та практики мікропрози досліджував Джером Стерн. В українському літературознавстві важливим фундаментом для вивчення жанру прозової мініатюри є дисертація О. Гінди, яка досліджувала становлення та функціонування жанру прозової мініатюри у східнослов'янських літературах. У своїй роботі дослідниця систематизувала поодинокі розвідки українських учених В. Фашенка, І. Денисюка, Т. Заморій. «Окрім типологічних рис мініатюри, вчені аналізували її національну специфіку, хоча в їхніх монографіях не ставилася мета системного аналізу саме мініатюри, оскільки останню вони розглядали як різновид оповідання. Поза тим, саме у працях В. Фашенка та І. Денисюка зроблені цінні і важливі спостереження щодо специфіки малого епосу, окреслені перспективні шляхи розвитку малої прози і мініатюри зокрема. Вагомим і цінним внеском у теорію жанру була спроба І. Денисюка дати жанрове визначення мініатюри як максимально лаконічної прозової форми, змістовно наповненої, в якій синтезовані ліричне й епічне начала і яка є наскрізь філософічною. Вчений диференціював жанрові підвиди мініатюри, давши їм точні дефініції: шкіц, арабеска, силует, психограма, фотографія з життя, образок тощо» [2, с. 114].

Усі ці теоретичні здобутки потребують узагальнення та систематизації з позиції функціонування і подальшого розвитку прозової мініатюри у світовій літературі. Широкий текстовий матеріал, що охоплює період другої половини ХХ ст. – початку ХХІ ст., вимагає створення інтегральної теоретичної бази.

Отож, жанрова проблематика прозової мініатюри значно розширилася та ускладнилася. І тому для створення концептуальної теоретичної основи цього жанру необхідно проаналізувати дослідження прозової мініатюри вітчизняних і світових вчених; виявити закономірності розвитку та становлення сучасної прозової мініатюри у різних національних літературах; обґрунтувати поняття жанру прозової мініатюри та пов'язані з ним теоретичні аспекти (жанрові різновиди, жанрові модифікації, їхні жанрові фактори, зміщення жанрових меж, феномен жанрового синтезу).

Жанр прозової мініатюри функціонував у світовій літературі з давніх-давен. Це і біблійні притчі, і оповідання давніх греків. (Приміром, Еліан розповідає, як заколюють бика, а потім влаштовують процес, щоб знайти винного в смерті. Після суперечок виносять вирок: винний – ніж [8, с. 386]. Розмір такого твору – менше ніж пів сторінки). І все ж таки своєрідною «точкою відліку» в становленні прозової мініатюри є східне мистецтво. Зосібна у перській середньовічній літературі знаходимо «алмазні розсипи» прози: короткі оповідання, які за стилем представляють

«орнаментальну», «прикрашену» прозу, насичену риторичними фігурами, складними метафорами, промовистими порівняннями, пересипану віршованими цитатами зі знаменитих у той час авторів. Показовим прикладом такої прози є книга перського письменника Сааді «Гулістан» (назва означає «розарій», «квітник»), яку сам автор задумав як збірник непроминальних духовних цінностей, «вічно квітучих троянд». Свої дуже короткі оповідання Сааді «прикрашає» власними віршами, які десь містять мораль, а десь мудру пораду [10, с. 19]. Біля джерел жанру прозової мініатюри стоять східні хокку (хайка) і танка, а також збірки поетичних афоризмів та мініатюр Рабіндраната Тагора, зосібна його «Крупіці», «Письмена», «Іскри» і «Залітні птахи». Тут варто зазначити, що літературні форми східної традиції не підлягають звичній західній класифікації щодо ліричних та епічних творів, позаяк дуже багато орієнтальних творів знаходяться на межі поезії та прози.

Неабияку роль у зародженні цього жанру відіграв орієнтальний живопис. Слово «мініатюра» походить від латинського «*miniatur*», що в перекладі означає червоні фарби, які застосовувалися в оформленні рукописних книг. Так в ілюстраціях до книжок, мініатюрах, що дійшли до нашого часу і є відблисками середньовічного східного мистецтва, художник зображає не те, що йому «здається», не те, що він «бачить», а те, що він «знає». Це та зорова картинка з прихованим глибоким змістом, яку пізніше знаходимо у прозовій мініатюрі. Для східної мініатюри традиційними є виразна строгість малюнка і глибокого чистого колориту, спрощені композиції, лаконічна простота монументального пейзажу, відсутність зайвої деталізації. Так само, як прозова, ілюстраційна мініатюра розвивається: змінюється її тематика, композиція, додається національний колорит [6, с. 167-170]. У цій площині прозова мініатюра є своєрідним синтезом різних видів мистецтва та різних традицій.

Біля джерел жанру прозової мініатюри стоїть також поезія у прозі, яка «перебуває на стику між прозовими і поетичними жанрами» і «може бути фабульною і безфабульною» [3, с. 28]. Такими є твори Алоїзіуса Бертрана, Стефана Малларме, Артюра Рембо, Шарля Бодлера, Евереста Парні. У російському літературознавстві в оцінці естетичної і жанрової природи прозової мініатюри початковим пунктом та своєрідним каноном жанру вважалися «Поезії в прозі» І. Тургенєва [2, с. 115].

Певною мірою на становлення прозової мініатюри вплинув жанр афоризму. За визначенням літературознавчого словника, афоризм – «короткий влучний оригінальний вислів, узагальнена, глибока думка, виражена в лаконічній формі, інколи несподівано парадоксальній (Поспішай повільно – Октавіан Август)». Афоризм завжди містить в собі більше значення, ніж мовлено, він ніколи не аргументує, але впливає на свідомість виразною неординарністю судження [9, с. 71].

У різних національних літературах упродовж століть жанр прозової мініатюри не припиняв свого розвитку: у різні епохи він відроджувався, оновлювався, розгалужувався, поєднуючи константність (стійкість), повторюваність (репродуктивність) та новаторські здобутки як його головні жанрові атрибути. У сучасній світовій літературі, а, зокрема, другої половини ХХ – початку ХХІ століття активізувався жанр короткої прози. З'явилися нові митці, підвищився їхній соціальний статус, а їхній життєвий досвід часто використовується як матеріал художнього аналізу. Промовистим прикладом такого типу прози є оповідання сучасного французького письменника Філіпа Делерма – невеликі тексти, в яких насправді нічого «не відбувається», точні моменти, але мінливі, короткі, якийсь погляд, якесь світло, якісь запахи, якісь відчуття, тремтливі штрихи, мозаїка психологічних деталей, які разом створюють цілісну картину. На думку критиків, успіх Делерма полягає в тому, що він зумів перетворити в літературу маленькі життєві дріб'язки, трансформувати у слова ті емоції, що відомі кожній людині. Денниками називає свої мініатюри український письменник Петро Сорока і окреслює їх як жанр, який народився із потреби сповіді. Його твори щирі, відверті, тяжіють радше до правди, ніж до вигадки. Латиський митець Імантс Зіедонис пише свої мініатюри – «епіфанії», маленькі імпульси, короткі спалахи, які особливо яскраво висвітлюють деякі миті життя. У доробку грузинського автора Рауля Чілачави є мініатюри, які він називає «маргіналіями». Італієць українського походження Джорджо Щербаненко називав свої твори мікрооповіданнями. Латиноамериканський письменник Хорхе Луїс Борхес у своїх мініатюрах метафізичні, абстрактні питання занурює в детально відтворений ним у слові реальний, речовий, навіть банальний світ. Швейцарський письменник Патрік Мозер запровадив у літературний обіг термін «нанотекст». Виходячи із уже наявних термінологічних окреслень, більш звичних для українського дослідника літератури, нанотекст міг би називатися «мінітекстом», «мікротекстом» або ж короткою новелою. Але Мозер шляхом досліджень, експериментів і відкриттів визначає зародження, ознаки та межі нової літературної форми, яка знаходиться між хайкою та новелою, але відрізняється від останньої значно меншою кількістю описів. Натомість нова форма прагне «зобразити»; це те, що письменник називає «парадоксом нанотексту», – це його кінематографічна функція. Читаючи нанотекст, реципієнт чітко моделює в уяві зорову картину. На думку Мозера, ідеальним було б написати твір такої щільності, щоби кожна фраза могла стати афоризмом. Тому автор старанно відшліфовує кожне речення: написані «вголос», вони задумані для того, щоби бути сказаними. Нанотекст – стислий, полісемічний, гумористичний, квінтесенціальний. Вагома роль відводиться тут підтексту, еліптичності, іносказанню, тому його треба вміти читати «між рядками».

У XIX ст. художні переваги дуже короткого оповідання почали використовувати багато авторів. Виникла техніка передачі сугестивних глибин змісту. Починаючи від Едгара По, Миколи Гоголя, Гі де Мопасана, коротке оповідання еволюціонувало до творів Франца Кафки, Ернеста Гемінгвея, Кетрін Енн Портер, Фленнері О'Коннор і Дональда Бартелема. Відтак легкість контролю, концентрація ефекту, елегантність форми та гнучкість її можливостей дають змогу дуже короткому оповіданню бути самостійним жанром із власною естетикою. В 60-х рр. XX ст. такі автори як Рассел Едсон і Енріке Андерсон Імберт почали складати оповідання розміром в декілька рядків, задаючи собі запитання: «Наскільки можна вкоротити коротке оповідання, щоби при цьому воно залишалось оповіданням?» [14, с. 8].

У 2001 р. в Іспанії вийшов збірник коротких оповідань уже відомих авторів і початківців на тему життя в еміграції та багатокультурності сучасної Європи, серед яких – мініатюри Бенжаміна Прадо, Давіда Торреса, Хав'єра Пуєбли та багатьох інших.

Роблячи екскурс у зарубіжні літератури, І. Денисюк вказує на розмитість та невідповідність у системі жанрової теорії східнослов'янських, європейських, східних та американських літератур [3, с. 28-37]. Так, «деякі жанри малої прози піддаються частковим модифікаціям, більшою мірою в залежності від особливостей національної генологічної системи» [3, с. 28]. Згідно англо-американської теорії початку XX ст. short short story є своєрідною мікромовелою, тоді як вчені кінця XX ст. називають її різновидом оповідання. Це пояснюється тим, що літературознавчий термін «tale» (оповідь) інколи сплутують із терміном «short story» (коротке оповідання), що приблизно співвідноситься зі східнослов'янським та німецьким визначенням «новели». Але ніхто з літературознавців не має жодних сумнівів, що така прозова мініатюра є самостійним жанром. Українські дослідники розглядали жанр прозової мініатюри як різновид оповідання, тоді як російські теоретики відштовхувалися від поезій у прозі.

У різних національних літературах існують розбіжності в дефініціях прозової мініатюри другої половини XX початку – XXI ст., адже вичерпного визначення цього жанру в окреслений період немає навіть у межах однієї окремої літератури. Приміром, в українській літературі термін «мініатюра» довгий час вживався як синонім до слова «етюд», «поезія у прозі», «новела», «коротке оповідання». Л. Левицький дав таке теоретичне визначення жанру прозової мініатюри: це твір «невеликий за обсягом, але композиційно і змістовно завершений, який містить у собі думку або образ широкого узагальнення» [7, с. 844]. Натомість О. Гінда стверджує, що «цю дефініцію не можна вважати вичерпною і точною, оскільки поза авторською увагою залишилися важливі ознаки жанру» [2, с. 111]. Дослі-

дниця зауважує, що «прозова мініатюра, з огляду на її невеликий обсяг (від кількох рядків тексту до кількох сторінок), передбачає насамперед максимальну концентрацію життєвого матеріалу і морально-філософську наповненість змісту» [2, с. 113]. Дефініцію американської прозової мініатюри вчені формулюють виходячи з визначення американської новели Езенвейна: «Short story – це коротка уявна оповідка, яка розкриває єдиний головний інцидент і єдиний видатний характер, яка має сюжет, елементи якого так сконцентровані, що творять єдність враження» [3, с. 34]. У свою чергу, «short short story» є найменшим розміром американської новели (часто має одну сторінку), «драматизує одну подію чи кульмінаційну сцену і закінчується пуантом» [3, с. 34].

Згідно спостережень І. Денисюка, в американській теорії і практиці «розмір – найсуттєвіша жанрова риса». У той час як європейські теоретики вважають такий критерій жанрової типології надто спрощеним. Вони зазначають, що «розмір – важливий допоміжний фактор при визначенні жанру, але не основний» [3, с. 32].

Жанротвірними для прозової мініатюри є не лише формальні, а й змістовні компоненти. Так, за спостереженнями О. Гінди, автор мініатюри «під зовнішньою оболонкою відтвореного явища намагається побачити його потаємний смисл, визначити його соціальну і філософську закономірність, розкрити подію в контексті всезагальних зв'язків. Саме тому мініатюра передбачає значну концентрацію думки і почуття – елемент художнього узагальнення досягає тут максимуму» [2, с. 112]. У порівнянні з новелою, якій також властивий «епіцентр мислі та настрою», прозова мініатюра ще більше «спресовує» життєвий матеріал і змушує читати поміж рядків [2, с. 113]. Визначальною рисою прозової мініатюри є її наскрізна філософічність та морально-ідейна наповненість.

Кожен письменник, котрий працює в жанрі прозової мініатюри, дає йому свою назву, отож цілком закономірним постає питання авторських жанрових визначень. Свої жанрові пошуки літератори часто обгрунтовують в передмовях до власних творів.

Так, латиський письменник Імантс Зіедонис називає свої мініатюри «епіфаніями», маленькими імпульсами, «світло яких особливо яскраво висвітлює деякі миті життя» і які часом «можуть здаватися суперечливими» [4, с. 3]. Варто зазначити, що термін «епіфанія» уже згадується в літературі. Епіфанії як раптові духовні маніфестації були центральною концепцією естетичної теорії великого ірландського письменника ХХ ст. Джеймса Джойса. Французький письменник Філіп Делерм послуговується терміном «textes courts en prose» (короткі тексти в прозі). Цей термін використовують також його літературні співвітчизники, такі як Жак Реда, Жан-Лу Трассар, Ерік Ольдер, Крістіан Бобен та інші [13, с. 130]. Швейцарський письменник Патрік Мозер вводить в літературознавчий обіг

термін «нанотекст» і називає його самостійним літературним жанром [15, с. 3]. Український митець Петро Сорока створював «денники», які за своєю фрагментарністю нагадують щоденникові записи, але на відміну від них, крізь призму сповідальності та відкритості автор прагне осмислити філософію життя народу. Такі нові жанрові визначення є досить цікавими і, як пише Н. Копистянська, в них «відбувається історично зумовлений процес диференціації та синтезу», також «це завжди запрошення до дуже цікавих спостережень, які проводять і самі письменники, і дослідники літератури» [5, с. 19]. Н. Копистянська слушно зауважує, що «знамениті письменники часто є тонкими критиками і теоретиками», їхня перевага над критиками в тому, що «їх судження містять у собі власний досвід», але з іншого боку до них треба ставитися «з повагою й критично» оскільки часто ці судження мають доволі суб'єктивний характер [5, с. 20].

Важливим при дослідженні жанру прозової мініатюри постає питання вивчення її різновидів та жанрових модифікацій, а також їх жанротвірних чинників. У своїх наукових розвідках І. Денисюк намагався диференціювати жанрові підвиди мініатюри, розмежовуючи шкіц, арабеску, фотографію з життя, образок тощо, конкретизувавши їх жанровотвірні чинники, серед яких: а) розміри, б) близькість характеру зображення із жанрами суміжних мистецтв, в) форма викладу матеріалу, г) тематика, д) психологізм оповіді. Російський вчений С. Шаталов також писав про жанрові різновиди мініатюри, спираючись на матеріал «Поезій у прозі» І. Тургенева. Щодо жанротвірних чинників різновидів сучасної прозової мініатюри, можна виокремити буденно-чуттєве сприйняття світу (твори Ф. Делерма), іронія та гумор (нанотексти П. Мозера), порушення хронологу (твори Ф. Делерма, В. Субботіна), духовна естетика (епіфанії І. Зіедониса та «короткі історії для душі» Бр. Ферреро).

У сучасному літературознавстві часто вживається термін «жанрова модифікація». Як стверджує Н. Копистянська, «поняття «різновид» і «модифікація» близькі за значенням, але не синонімічні» [5, с. 18]. Так модифікація може відбуватися в межах і жанру, і жанрового різновиду, а може бути й окремою генологічною категорією. Жанрові модифікації пов'язані з накладанням на відносно сталі жанрові форми нового жанрового змісту. Зокрема, Н. Тихолоз зауважує, що жанрова модифікація «категорія <...> піддатливіша до різних впливів, ніж жанр: вона легше і швидше всотує у себе те нове, що привноситься епохою, національною культурою, творчою індивідуальністю письменника тощо» [11, с. 180]. В залежності від тих факторів, які відрізняють якесь відхилення від канону жанру, здійснюється диференціація жанрових модифікацій.

Б. Томашевський пропонував називати такі жанровизначальні фактори «домінантами» [11, с. 180]. Завдяки таким чинникам-модифікантам, як елементи художнього змісту, з'явилися *проблемно-тематичні* моди-

фікації прозової мініатюри (епіфанії І. Зіедониса, короткі оповідання з іспанського збірника «Лавап'ес», короткі історії для душі Бр. Ферреро та ін.); а внаслідок таких, як елементи внутрішньої форми, – модифікації за особливостями *сюжетно-композиційної організації* (нанотексти, денники).

Однак, варто також не забувати і про феномен жанрового синтезу, який часто спостерігається в сучасній літературі. «Лексикон загального та порівняльного літературознавства» подає таке визначення жанрового синтезу: «поняття, що відбиває загальну тенденцію жанрів до взаємотягання, яка реалізується в художньому творі як структурна єдність ознак різних жанрів, як поліжанризм» [7, с. 203]. Із певним наближенням можна розрізнити внутрішньо-родовий та міжродовий жанровий синтез, а також схрещення власне літературних і позалітературних жанрів. Прозова мініатюра максимально пристосована до синтезу епічного і ліричного начал. Прикладом такого явища є російська прозова мініатюра, яка, як уже згадувалося, «виросла» із поезій у прозі. Але на певному етапі свого становлення, як зазначає дослідниця східнослов'янської прозової мініатюри О. Гінда, «переросла їх, а подекуди стала й антиподом» [2, с. 115]. О. Гінда підкреслює, що «лірична стежа в мініатюрі ніколи не була всепоглинаючою і єдиною», вона органічно поєднується з епікою, й обидва складники здобувають нові творчі можливості, даючи життя новому жанрові [2, с. 116]. Іншим прикладом феномену жанрового синтезу на рівні літературних родів може бути нанотекст П. Мозера, який, за визначенням самого автора, є малою епічною формою, що поєднує жанрові особливості хайки та новели.

Отже, жанр сучасної прозової мініатюри, будучи предметом зацікавлення письменників та літературознавців з різних національних літератур, відкриває нові перспективи в сучасній світовій жанрології.

Список використаної літератури

1. Аверинцев, С. "Большие судьбы малого жанра." *Вопросы литературы* 4 (1984): 153-79.
2. Гінда, О.М. "Прозова мініатюра в контексті східнослов'янської літературознавчої жанрології (60-80-ті роки ХХ ст.)." *Проблеми слов'янознавства* 50 (1999): 111-7.
3. Денисюк, І.О. *Розвиток української малої прози ХІХ – поч. ХХ ст.* Львів: Науково-видавниче товариство «Академічний Експрес», 1999.
4. Зіедонис, І. *Епіфанії*. Пер. з лат. В. Силави. Рига: Латвійська академічна бібліотека, 2005.
5. Копистянська, Н.Х. *Жанр, жанрова система у просторі літературознавства: Монографія*. Львів: ПАІС, 2005.
6. Кочубей, Ю.М., Циганкова Е.Г. *Орієнтальне мистецтво в*

Україні в 20–30-х рр. ХХ ст. В.М. Зуммер (1885-1970). Київ: ВД «Стилос», 2005.

7. Левицкий, Л.А. "Миниатюра." *Краткая литературная энциклопедия*. Москва, 1967. Т. 4. 844.

8. *Лексикон загального та порівняльного літературознавства*. А. Волков, О. Бойченко та ін. Чернівці: Золоті литаври, 2001.

9. *Літературознавчий словник-довідник*. Р.Т. Гром'як, Ю.І. Ковалів та ін. Київ: ВЦ «Академія», 1997.

10. *Персидская классика поры расцвета*. Москва: НФ «Пушкинская библиотека», 2005.

11. Тихолоз, Н. "Жанр та жанрова модифікація в лабіринті гносеологічних парадоксів." *Українське літературознавство* 67 (2006): 169-84.

12. Тодоров, Ц. *Поняття літератури та інші есе*. Пер. з франц. Є. Марічева. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006.

13. Bertrand, R. *Philippe Delerm et le minimalisme positif*. Monaco: Le Rocher, 2005.

14. *MicroFiction: An Anthology of Really Short Stories*. Edited by Jerome Stern. New York – London: W.W.Norton & Company, 1996.

15. Moser, P. *Tu ne voleras point, et autres nanotextes*. Vevey: Castagniéé, 2005.

Дзись Т.В., Дзись Г.С. Катериняк А.П. Прозова мініатюра в контексті літературознавчої жанрології.

Стаття присвячена проблемам становлення та функціонування жанру прозової мініатюри у світовій літературі другої половини ХХ – початку ХХІ ст. Порушено питання генези прозової мініатюри та її розвитку у різних національних літературах (українській, російській, французькій, латиській, американській та ін.) на прикладі творів П. Сороки, В. Субботіна, Ф. Делерма, І. Зедониса, Х. Л. Борхеса та ін. На основі аналізу попередніх досліджень (І. Денисюка, О. Гінди, В. Фашенка, Дж. Стерна та ін.) обґрунтовано поняття жанру прозової мініатюри та пов'язані з ним теоретичні аспекти.

Ключові слова: прозова мініатюра, генеза, жанр, різновид, жанрова модифікація.

Dzys T., Dzys H., Katerynjak A. The Prosaic Miniature in the Context of the Studies in the Literature Genres.

The article deals with the problems of genesis and evolution of the genre of prosaic miniature in the world literature. Prosaic miniature of the second part of the 20th – the beginning of the 21st century is analyzed from the point of view of its genre development. On the basis of theoretical works of contemporary Ukrainian and foreign scholars (I. Denysyuk, O. Hinda, V. Fashchenko,

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

1. **Бабушите Діана** – доктор філологічних наук, лектор кафедри іноземних мов факультету творчої індустрії (Вільнюський технічний університет Гедиміна, Литовська Республіка), лектор факультету гуманітарних і соціальних наук (Університет Миколаса Ромеріса, м. Вільнюс, Литовська Республіка)
2. **Белімова Тетяна Валеріївна** – кандидат філологічних наук, доцент, науковий співробітник відділу зарубіжних і слов'янських літератур (Інститут літератури ім. Т.Г. Шевченка, Національна академія наук України, м. Київ, Україна)
3. **Білоус Петро Васильович** – доктор філологічних наук, професор, пенсіонер (м. Житомир, Україна)
4. **Гарагъзова Ельнара Ельханівна** – кандидат філологічних наук, провідний науковий співробітник (Інститут літератури ім. Нізамі Гянджеві, Національна академія наук Азербайджану, м. Баку, Азербайджанська Республіка)
5. **Дзись Галина Степанівна** – фрілансер (м. Тернопіль, Україна)
6. **Дзись Тарас Васильович** – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри німецької філології та методики навчання німецької мови (Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Україна)
7. **Ельясова-Раджабова Малака Агасаф** – аспірант, викладач (Бакинський слов'янський університет, Азербайджанська Республіка)
8. **Зайченко Неоніла Федорівна** – кандидат філологічних наук, професор, професор кафедри іноземних мов (Національна академія образотворчого мистецтва та архітектури, м. Київ, Україна)
9. **Замбжицька Марта** – доктор гуманітарних наук, ад'юнкт кафедри україністики (Варшавський університет, Республіка Польща)
10. **Казанова Ольга Валеріївна** – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української літератури (Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, Україна)
11. **Катериняк Анатолій Петрович** – асистент кафедри німецької філології та методики навчання німецької мови (Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Україна)
12. **Комінярська Ірина Миколаївна** – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови і літератури та методики їх навчання (Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка, Україна)
13. **Конєва Тетяна Михайлівна** – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри світової літератури (Полтавський національний педагогі-

чний університет імені В.Г. Короленка, Україна)

14. **Курочкіна Дар'я Ігорівна** – магістрант (Харківський національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Україна)

15. **Ліхтей Тетяна Василівна** – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри словацької філології (Ужгородський національний університет, Україна)

16. **Матасова Юліана Ревівна** – кандидат філологічних наук, доцент кафедри зарубіжної літератури (Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна)

17. **Медвідь Неля Олексіївна** – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри російської мови, зарубіжної літератури та методики їх викладання (Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка, Україна)

18. **Молчанова Олександра Миколаївна** – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та практики романо-германських мов (Сумський державний педагогічний університет ім. А.С.Макаренка, Україна)

19. **Моцкувене Лайма** – вчитель Плунгеської школи технологій і бізнесу (Литовська Республіка)

20. **Онищак Галина Василівна** – кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології (ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Україна)

21. **Паламарчук Ольга Леонідівна** – кандидат філологічних наук, професор, завідувач кафедри слов'янської філології (Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна)

22. **Пасічник Олена Василівна** – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови і літератури та методики їх навчання (Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка, Україна)

23. **Полякова Юліана Юріївна** – головний бібліограф Центральної наукової бібліотеки (Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна)

24. **Попович Євгенія Василівна** – викладач кафедри англійської філології (ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Україна)

25. **Сафарян Світлана Іванівна** – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри мовно-літературної освіти Інституту післядипломної освіти (Київський університет імені Бориса Грінченка, Україна)

26. **Селмісґрайтіс Лінас** – доктор наук, професор Інституту гуманітаристики (Університет Миколаса Ромеріса, м. Вільнюс, Литовська Республіка)

27. **Семегин Тетяна Станіславівна** – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов і методик їх навчання (Кременецька

обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка, Україна)

28. **Софієва Марджан Сабір** – науковий співробітник відділу світової літератури та компаративістики (Інститут літератури ім. Нізамі Гянджеві, Національна академія наук Азербайджану, м. Баку, Азербайджанська Республіка)

29. **Тшешневська-Новак Агнешка** – доктор гуманітарних наук, викладач польської мови Центру польської мови та культури для польської діаспори та іноземців (Університет Марії Кюрі-Склодовської, м. Люблін, Республіка Польща)

30. **Царьова Світлана Олексіївна** – доцент кафедри ділової іноземної мови та перекладу (Харківський національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Україна)

31. **Чик Денис Чабович** – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри іноземних мов і методик їх навчання (Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка, Україна)

32. **Шарагіна Ольга Володимирівна** – кандидат філологічних наук, викладач української мови та літератури (Ліцей Київського міжнародного університету, Україна)

33. **Якубовська-Кравчик Катажина** – доктор гуманітарних наук, в.о. завідувача кафедри україністики, керівник лабораторії досліджень української ідентичності (Варшавський університет, Республіка Польща)

КРЕМЕНЕЦЬКІ КОМПАРАТИВНІ СТУДІЇ

Науковий часопис

Випуск XI

Науковий редактор Денис Чик
Відповідальний редактор Олена Пасічник
Технічний редактор Ірина Ульчак
Комп'ютерна верстка Денис Чик, Сергій Киричок
Художнє оформлення обкладинки Сергій Киричок
Комп'ютерна графіка Тетяна Ропот

Статті проходять процедуру рецензування. За достовірність і автентичність наведених фактичних даних, цитат, власних імен, географічних назв та інших відомостей відповідають автори. Опубліковані статті не завжди збігаються з думкою Редакційної колегії та Редакційної ради.

Побажання, пропозиції та відгуки Ви можете надсилати на електронну адресу редакції: comparative_studies@ukr.net

Сайт часопису

www.kremenets-comparative-studies.webnode.com.ua

Підписано до друку 01.11.2021 р.
Формат 60x 84/16. Ум. друк. арк. 14,65.
Папір офсетний. Друк RISO. Гарнітура Times.
Тираж – 100 примірників.

Видано та виготовлено

Видавець ПП Шюпак А.А.

Україна, м. Хмельницький, вул. Ломоносова, 17
e-mail: tzupaka@gmail.com, тел. 0673932668

Свідоцтво про держреєстрацію видавців, виготівників
та розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ХІС №019 від 25.02.2002 р.